

**XVII међународни научни скуп Правнички дани –
„Проф. др Славко Царић“
„УЛОГА ДРЖАВЕ И ПРАВА У XXI ВЕКУ“**

**XVII international scientific meeting Legal days –
"Prof. Slavko Carić, PhD"
"THE ROLE OF THE STATE AND LAW IN THE 21ST CENTURY"**

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
The University of Business Academy in Novi Sad
The Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad

Нови Сад, 25. септембар 2020.
Зборник радова са XVII међународног научног скупа
Правнички дани – „Проф. др Славко Царић“
„УЛОГА ДРЖАВЕ И ПРАВА У XXI ВЕКУ“
25. септембар 2020. године у Новом Саду,
у организацији Универзитета Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду

Издавач:

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
Гери Кароља бр. 1, телефон: 021/ 400 - 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Рецензенти:

Др Мирко Кулић,
редовни професор

Др Ненад Аврамовић,
редовни професор

Др Милош Марковић,
редовни професор

Др Предраг Мирковић,
ванредни професор

Др Јелена Матијашевић-Обрадовић,
ванредни професор

Др Дарко Голић,
ванредни професор

Др Маријана Младенов,
доцент

Др Ненад Бингулац,
доцент

Др Јоко Драгојловић, доцент
доцент

За издавача:

Др Мирко Кулић, редовни професор

Уредник:

Др Мирко Кулић, редовни професор

Штампа:

Мала Књига, Нови Сад

Тираж:

200

ISBN 978-86-6019-104-7

Научни одбор:

ПРОФ. ДР МИРКО КУЛИЋ – председник Научног одбора

Декан Правног факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ЦАРИЋ

Председник Савета Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРКО ЦАРИЋ

Ректор Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР НЕНАД АВРАМОВИЋ

Шеф Привредноправне и међународноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МИЛАН ПОЧУЧА

Продекан за науку и развој и шеф Грађанскоправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ДУКИЋ МИЈАТОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ЕМЕРИТУС ДР АЛЕКСАНДАР РАДОВАНОВ

Професор Емеритус Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДУШАНКА БУРЂЕВ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЦАТИЕВ

Шеф катедре кривичноправних наука Руске академије за адвокатуру и нотаријат | Руска Федерација

ПРОФ. ДР НЕДЕЉКО СТАНКОВИЋ

Ректор Европског универзитета Kallos Тузла | Босна и Херцеговина

ПРОФ. ДР МАРТА ГЕРЕГ

Декан Правног факултета у Сегедину | Мађарска

АКАДЕМИК ДР БРАНКО ВУЧКОВИЋ

Председник Основног суда у Котору | Република Црна Гора

АКАДЕМИК ДР ВЕСНА ВУЧКОВИЋ

Судија Врховног суда Црне Горе | Република Црна Гора

АКАДЕМИК DR WOLFGANG ROHRBACH

St. Elizabeth University of Health and Social Sciences | Austrija

ПРОФ. ДР РУДИКА ГМАЈНИЋ

Професор на Медицинском факултету у Осијеку и члан Хрватске академије медицинских наука | Република Хрватска

ДОЦ. ДР ЈАН ЈАНАЋ

Доцент на Факултету за менаџмент Универзитет Коменски Братислава | Република Словачка

ДОЦ. ДР БРАНИСЛАВ ДУДИЋ

Доцент на Факултету за менаџмент Универзитет Коменски Братислава | Република Словачка

ПРОФ. ДР НЕЋО ДАНИЛОВИЋ

Редован професор Универзитет Никола Тесла у Београду и председник међународног удружења методолога друштвених наука у Београду | Република Србије

ПРОФ. ДР НИКОЛА ПУВАЧА

Продекан за међународну сарадњу, ванредни професор и научни сарадник на Факултету за економију и инжењерски менаџмент Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ДОЦ. ДР АЛБИНА АБИДОВИЋ

Доцент на Европском универзитету Kallos Тузла | Босна и Херцеговина

ПРОФ. ДР МИЛАН ЧАМПА

Ванредни професор на Факултету за здравствену негу Универзитета Ново Место | Република Словенија

ПРОФ. ДР СИМЕОН ГЕЛЕВСКИ

Професор у пензији на Правном факултету у Скопљу | Северна Македонија

PROF. DR ALEXIOS PANAGOPOULOS

University neapolis paphos Cyprus master studys in public law and administration | Kiparska Republika

ПРОФ. ДР ЗОРАН ПАВЛОВИЋ

Шеф кривичноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР КОЗАР

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МИЛОШ МАРКОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДАРКО ГОЛИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА МАТИЈАШЕВИЋ ОБРАДОВИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ПРЕДРАГ МИРКОВИЋ

Продекан за наставу и ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР МЕДОВИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ДОЦ. ДР САЊА ШКОРИЋ

Доцент на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ДОЦ. ДР МАРИЈАНА МЛАДЕНОВ

Продекан за међународну сарадњу и доцент на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

Организациони одбор:

ДОЦ. ДР ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ - председник Организационог одбора

ДОЦ. ДР ЈЕЛЕНА СТОЛШИЋ- ДАБЕТИЋ

ДОЦ. ДР НЕНАД БИНГУЛАЦ

ДОЦ. ДР НЕНАД СТЕФАНОВИЋ

ДОЦ. ДР МАРКО СТАНКОВИЋ

ДОЦ. ДР ДАЛИБОР КРСТИНИЋ

ДОЦ. ДР МАЈА СУБОТИН

МСР ИСИДОРА МИЛОШЕВИЋ

МСР ТАЊА ПРАШТАЛО

МСР СТЕФАН ДИТРИХ

МСР МАРА ДЕСПОТОВ

МСР ДИЈАНА БОРЕНОВИЋ

Секретар:

МСР ТАЊА ПРАШТАЛО, асистент

Dr Jelena Matijašević-Obradović, vanredni profesor
Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
e – mail: jelena@pravni-fakultet.info

Msr Jelena Lukavac, advokat u Novom Sadu
i doktorand na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
e – mail: jelena.lukavac@gmail.com

ZAKONSKI TRETMAN I STAV SUDA U PRAKSI KOD ODREĐIVANJA I PRODUŽAVANJA PRITVORA ZBOG MOGUĆEG PONAVLJANJA ILI DOVRŠAVANJA KRIVIČNOG DELA

Apstrakt:

Pritvor je najstroža od svih predviđenih mera za obezbeđenje prisustva okrivljenog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka. Sud je u svakom konkretnom slučaju dužan da proceni da li je određivanje pritvora okrivljenom neophodno radi obezbeđenja njegovog prisustva ili radi nesmetanog vođenja krivičnog postupka, imajući u vidu da je pritvor mera ultima ratio. Kod odlučivanja da li postoje osobite okolnosti koje ukazuju da će u kratkom vremenskom periodu lice ponoviti krivično delo ili dovršiti pokušano krivično delo ili učiniti krivično delo kojim pretili (čl. 211, st. 1, t. 3 Zakonika o krivičnom postupku), sud mora da utvrdi da postoji konkretna opasnost od ponavljanja krivičnog dela, kao i to da li će boravak na slobodi okrivljenog uticati na nesmetano vođenje krivičnog postupka, te je dužan da takvu odluku valjano obrazloži. Praksa vrlo široko tumači ovu odredbu što neretko dovodi do povrede prava okrivljenih i pravne nesigurnosti. U ovom radu ukazaćemo na stav pravne teorije u delu koji se odnosi na prirodu i značaj mere pritvora, zatim na zakonske odredbe koje uređuju ovu materiju, te na praksu domaćih sudova prilikom odlučivanja o osnovanosti pritvora po čl. 211, st.1, t. 3 Zakonika o krivičnom postupku.

Ključne reči: pritvor, ponavljanje krivičnog dela, Zakonik o krivičnom postupku, krivični sud

Uvod

Pritvor je najstroža od svih predviđenih mera za obezbeđenje prisustva okrivljenog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka. Suština ove mere je u oduzimanju slobode kretanja po osnovu odluke suda, kada su ispunjeni uslovi predviđeni Zakonikom o krivičnom postupku³⁹⁰ i u slučaju da se ista svrha ne može ostvariti drugom

³⁹⁰ Zakonik o krivičnom postupku, Sl. glasnik RS, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/2019.

merom. Opšte odredbe o pritvoru i njegovom trajanju nalaze se i u Ustavu Republike Srbije³⁹¹ (članovi 30 – 31). Ustavni rang pritvora kao mere obezbeđenja prisustva okrivljenog opravdan je imajući u vidu činjenicu da se ovom merom najdublje zadire u Ustavom zagarantovane slobode i prava građana. Detaljnije odredbe o pritvoru propisane su Zakonikom o krivičnom postupku (članovi 210 – 223 uključujući i odredbe koje propisuju način postupanja sa pritvorenicima).

U odnosu na pritvor kao oblik lišenja slobode tokom krivičnog postupka, “primenjuju se sledeća osnovna pravila:

- Zakonitost i *ultima ratio* ovog oblika lišenja slobode u krivičnom postupku – pritvor se može odrediti: samo pod uslovima predviđenim u Zakoniku o krivičnom postupku i samo ako se ista svrha ne može ostvariti drugom merom.

- Hitni karakter pritvora - dužnost je svih organa koji učestvuju u krivičnom postupku i organa koji im pružaju pravnu pomoć da trajanje pritvora svedu na najkraće neophodno vreme i da postupaju sa naročitom hitnošću ako se okrivljeni nalazi u pritvoru.

- Obavezno oficijelno ukidanje pritvora - u toku celog postupka pritvor će se ukinuti čim prestanu razlozi na osnovu kojih je bio određen.³⁹²

U slučajevima kada osnov po kojem je određen pritvor prestane da postoji, ali se istovremeno javi drugi osnov za određivanje pritvora, “ukinuće se, po službenoj dužnosti, pritvor po dotadašnjem, a odrediti po novom osnovu. Od praktične je važnosti da rešenje o pritvoru sadrži aktuelan pravni osnov, jer od toga npr. zavisi mogućnost jemstva, odnosno daljeg održavanja pritvora. Treba posebno imati u vidu i činjenicu da računanje roka najdužeg trajanja pritvora ne počinje iznova sa promenom osnova”.³⁹³

Odredbe o pritvoru sadržane su u članu 9 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima³⁹⁴ i u članu 5 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda³⁹⁵. Prema praksi Evropskog suda za ljudska prava, taj sud je nadležan da oceni da li je u trenutku kada je pritvor određen postojala osnovana sumnja da je okrivljeni

³⁹¹ Ustav Republike Srbije, Sl. glasnik RS, br. 98/2006.

³⁹² Škulić, M., (2013). Osnovne novine u krivičnom procesnom pravu Srbije – novi Zakonik o krivičnom postupku iz 2011. godine, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 32.

³⁹³ Bejatović, S., (2014). Krivično procesno pravo, Beograd, JP Službeni glasnik, str. 212.

³⁹⁴ Zakon o ratifikaciji Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, Službeni list SFRJ, br. 7/71.

³⁹⁵ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Rim, 4. novembra 1950; Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, izmenjene u skladu sa Protokolom broj 11, Protokola uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Protokola broj 4 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kojim se obezbeđuju izvesna prava i slobode koji nisu uključeni u Konvenciju i prvi Protokol uz nju, Protokola broj 6 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtno kazne, Protokola broj 7 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Protokola broj 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Protokola broj 13 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtno kazne u svim okolnostima, Sl. list SCG - Međunarodni ugovori, br. 9/2003, 5/2005 i 7/2005 - ispr. i Sl. glasnik RS - Međunarodni ugovori, br. 12/2010 i 10/2015.

učinio krivično delo, da oceni da li je tada postojao neki od razloga za pritvor propisan u nacionalnom zakonodavstvu. Bez uticaja je da takav razlog postoji u vreme podnošenja predstavlke Evropskom sudu.³⁹⁶

U daljem tekstu rada, nakon osvrta na meru pritvora u savremenoj pravnoj teoriji, biće detaljnije reči o zakonskim odredbama o razlozima određivanja pritvora, praksi naših sudova prilikom odlučivanja o osnovanosti pritvora po čl. 211, st.1, t. 3 Zakonika o krivičnom postupku.

Mera pritvora u pravnoj teoriji

Pritvor je oblik lišenja slobode okrivljenog u toku krivičnog postupka, “koji se određuje i produžava radi ostvarenja procesnih ciljeva. Po svojoj pravnoj prirodi, nije kazna, nego prinudna fakultativna mera za obezbeđenje prisustva okrivljenog i nesmetano vođenje krivičnog postupka”.³⁹⁷

Pritvor je svakako najteža mera za obezbeđenje prisustva okrivljenog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka. U tom kontekstu Mitrić ističe da se “primena krivičnog prava zasniva na maksimi *nemo prudens punit quia peccatum est, sed ne peccetur*, što u prevodu znači da niko pametan ne kažnjava što se grešilo, nego da se ne bi ponovo grešilo”.³⁹⁸

Izricanje bilo koje od sedam zakonom određenih mera zapravo proizilazi iz činjenice da se krivični postupak “vodi protiv individualno određenog lica, kao i da je u savremenom optužno-raspravnom krivičnom postupku prihvaćeno kao opšte pravilo i dužnost okrivljenog da prisustvuje krivičnom postupku”.³⁹⁹ Shodno tome, “okrivljeni ima tri osnovne dužnosti u krivičnom postupku: 1) dužnost efektivne dostupnosti tokom trajanja krivičnog postupka, tj. dužnost da se tokom trajanja krivičnog postupka ne skriva i ne beži; 2) dužnost da se odazove na poziv organa postupka; te 3) dužnost da obavesti organ postupka o promeni adrese prebivališta ili boravišta, odnosno o nameri da promeni adresu prebivališta ili boravišta”.⁴⁰⁰

Govoreći o efektima koje mera pritvora proizvodi u krivičnom postupku, Grubač navodi da se „u krivičnom postupku stalno i oštro sukobljavaju dva suprotna interesa. Na jednoj strani je opšti interes da društveni poredak bude efikasno i brzo zaštićen od

³⁹⁶ Vučković, B., Vučković, V., (2014). Pritvor u svetlu Ustava i Zakonika o krivičnom postupku Crne Gore u: Vladavina prava i pravna država u regionu, Istočno Sarajevo, 708–725, str. 710.

³⁹⁷ Krstić, G., (2018). Koncept pritvora u sudskoj praksi *Crimen* 9 (1), 71–102, str. 73. Vidi i: Beljanski, V. et. al., (2016). Vodič za branioce po službenoj dužnosti (Ermin Sarajlija, et. al. (urednik)), Republika Srpska, Helsinški odbor za ljudska prava, str. 20-21.

³⁹⁸ Mitrić, V., (2015). Specifičnosti alternativnih sankcija u krivičnom pravu Srbije, *Pravo – teorija i praksa* 32 (1-3), 61-73, str. 62; cit. prema: Matijašević-Obradović, J., Zarubica, S., (2018)., *Opasnost od bekstva kao razlog za određivanje pritvora – legislativni tretman i primeri iz sudske prakse. Pravo – teorija i praksa* 35 (4-6), 1-16, str. 5.

³⁹⁹ Bejatović, S., (2019). *Krivično procesno pravo*, Beograd, Službeni glasnik, Beograd, str. 216.

⁴⁰⁰ Škulić, M., (2019). Pritvor kao mera obezbeđenja prisustva okrivljenog u krivičnom postupku (krivičnoprocesno zakonodavstvo Srbije - norma i praksa) u: Stanko Bejatović (urednik) *Pritvor i druge mere obezbeđenja prisustva okrivljenog u krivičnom postupku (međunarodni pravni standardi, regionalna zakonodavstva i primena)*, Beograd, Misija OEBSa u Srbiji, 39-80, str. 40.

kriminala, a na drugoj, interes okrivljenog da njegova građanska prava i slobode što manje trpe dok se na kraju postupka ne utvrdi da li je kriv. Iako suprotstavljena, ta dva interesa imaju podjednako veliki značaj”.⁴⁰¹ Prema Bejatoviću, “ravnoteža između ovih tendencija je suština načela pravičnosti krivičnog postupka”,⁴⁰² te tako “precizno definisanje uslova i postupka za lišavanje slobode, kao i njegovog trajanja predstavlja najbolju zaštitu prava na ličnu slobodu i bezbednost”.⁴⁰³

Zbog ograničenja lične slobode i zadiranja u bezbednost lica na osnovu sudskih akata, pritvor je u Republici Srbiji regulisan i ustavnim i zakonskim normama i ujedno je dodirna tačka ustavnog i krivičnog prava.⁴⁰⁴ Prema Kovačeviću i sar., “svaki put kada neka osoba bude pritvorena, njoj se ograničava pravo na slobodu i bezbednost ličnosti. Da bi takvo ograničenje bilo dopustivo, potrebno je da je izvršeno u skladu sa zakonom, odnosno da je odluku doneo nadležni organ u zakonom propisanom postupku, u skladu s pravilima postupka i iz nekog od zakonom predviđenih razloga”.⁴⁰⁵

Razlozi za određivanje pritvora

Da bi se odredio pritvor moraju biti ispunjeni zakonski razlozi za određivanje pritvora. Njih ima više i Zakonikom o krivičnom postupku su izričito propisani. Tačnije, Zakonik propisuje osnovni uslov i posebne uslove za određivanje pritvora.⁴⁰⁶ Naime, pritvor se, prema članu 211 Zakonika može odrediti protiv lica za koje postoji osnovana sumnja da je učinilo krivično delo, što je prvi i osnovni uslov da bi se uopšte mogao odrediti pritvor. Kako Škulić i Ilić ističu, “u teoriji se osnovana sumnja često objašnjava tako što se navodi da njeno postojanje počiva na odgovarajućim dokazima većeg kvaliteta, odnosno ubedljivosti u odnosu na one na kojima se temelji obična sumnja, odnosno osnovi sumnje”.⁴⁰⁷ Trešnjev dalje navodi da je “za određivanje pritvora potreban veći stepen sumnje nego za pokretanje istrage, kada je dovoljno postojanje osnova sumnje. Kada je reč o istrazi, treba imati u vidu i da je sud u ovoj fazi postupka prvi put u mogućnosti da ceni kvalitet sumnje upravo prilikom odlučivanja o određivanju pritvora.

⁴⁰¹ Grubač, M., (2011). Krivično procesno pravo, Beograd, Pravni fakultet univerziteta Union u Beogradu, str. 33.

⁴⁰² Bejatović, S., (2019). Mere obezbeđenja prisustva okrivljenog u krivičnom postupku (pojam, ratio legis predviđanja, vrste, opšta pravila primene i iskustva u primeni država regiona) u: Stanko Bejatović (urednik) Pritvor i druge mere obezbeđenja prisustva okrivljenog u krivičnom postupku (međunarodni pravni standardi, regionalna zakonodavstva i primena), Beograd, Misija OEBSa u Srbiji, 9-38, str. 21.

⁴⁰³ Banović, B., (2004). Pritvor u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije i Crne Gore i Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, u Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i krivično zakonodavstvo Srbije i Crne Gore, Zlatibor, str. 417.

⁴⁰⁴ Krstić, G., op. cit., str. 72.

⁴⁰⁵ Kovačević, N., Marković, Ž., Nikolić, N. (2014)., Pritvor – Ultima ratio?, Beograd, Beogradski centar za ljudska prava, str. 29.

⁴⁰⁶ V. više: Matijašević Obradović, J., (2016). Krivično procesno pravo, opšti deo, Novi Sad, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, str. 247.

⁴⁰⁷ Škulić, M., Ilić, G., (2013). Vodič za primenu Zakonika o krivičnom postupku – sa tekstom Zakonika, Beograd, Paragraf Lex d.o.o., str. 31.

Ovo stoga što je tužilac taj koji odlučuje o pokretanju istrage, a sud nema mogućnost preispitivanja osnovanosti naredbe o sprovođenju istrage”.⁴⁰⁸

Pored ovog osnovnog uslova, koji sam po sebi nije dovoljan, potrebno je da postoji i bar jedan od sledećih opcionih razloga:

1) ako se okrivljeni krije ili se ne može utvrditi njegova istovetnost ili u svojstvu optuženog očigledno izbegava da dođe na glavni pretres ili ako postoje druge okolnosti koje ukazuju na opasnost od bekstva. U slučaju da je da se ne može utvrditi istovetnost lica, pritvor traje dok se ova istovetnost ne utvrdi, a pritvor koji je određen samo zbog toga što optuženi očigledno izbegava da dođe na glavni pretres može trajati do objavljivanja presude. Apstraktno posmatrano, “u svim slučajevima kada neko lice učini krivično delo i prema njemu otpočne krivični postupak postoji opasnost od bekstva, jer mu preti kazna koju svakako želi da izbegne. Međutim, ni teorija ni praksa ne prihvataju stav da je apstaktna opasnost od bekstva dovoljna da bi se okrivljenom odredio pritvor. Za određivanje pritvora po ovom osnovu potrebno je postojanje konkretnih okolnosti koje ukazuju na opasnost od bekstva. Te okolnosti se mogu sastojati u ponašanju okrivljenog pre ili posle učinjenog krivičnog dela, ili nakon pokretanja krivičnog postupka”.⁴⁰⁹

2) ako postoje okolnosti koje ukazuju da će okrivljeni uništiti, sakriti, izmeniti ili falsifikovati dokaze ili tragove krivičnog dela ili ako osobite okolnosti ukazuju da će ometati postupak uticanjem na svedoke, saučesnike ili prikrivače. U ovom slučaju pritvor će se ukinuti čim se obezbede dokazi zbog kojih je pritvor određen. Faktičko je pitanje kada postoje okolnosti koje ukazuju da će okrivljeni opstruirati dokaze, a to bi na primer, bio slučaj “ukoliko se pouzdano zna ili osnovano pretpostavlja postojanje još nekih materijalnih dokaza, za koje se veruje da ih je okrivljeni sakrio ili da zna gde se nalaze, ali pri tom, organima krivičnog postupka nije poznato, gde su ti dokazi ili su oni iz drugih razloga organu postupka nedostupni, a ako bi okrivljeni bio na slobodi, on bi takve materijalne dokaze mogao da uništi”.⁴¹⁰ U praksi se najčešće određuje pritvor po ovom osnovu ukoliko postoje svedoci koji nisu ispitani, te se pritvor ukida nakon sprovođenja te dokazne radnje.

3) ako osobite okolnosti ukazuju da će u kratkom vremenskom periodu okrivljeni ponoviti krivično delo ili dovršiti pokušano krivično delo ili učiniti krivično delo kojim preti. Ceneći ovaj razlog, Škulić i Ilić ističu da “javni tužilac kada predlaže određivanje pritvora iz ovog razloga, odnosno sud kada ga iz tog razloga određuje, moraju u odgovarajućoj procesnoj formi učiniti u visokom stepenu verovatnim da postoji mogućnost takvih novih, odnosno ponovljenih kriviminalnih aktivnosti okrivljenog u nekom budućem kratkom vremenskom periodu. Faktičko je pitanje koje će okolnosti u takvoj oceni da budu

⁴⁰⁸ Trešnjev, A. (2012). Razlozi za određivanje pritvora prema novom Zakoniku o krivičnom postupku Republike Srbije u Ana Petrović i Ivan Jovanović (urednici) Savremene tendencije krivičnog procesnog prava u Srbiji i regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva, Beograd, Misija OEBS u Srbiji, 69-81, str. 71.

⁴⁰⁹ Ibid., str. 72.

⁴¹⁰ Škulić, M., Ilić, G., op. cit., str. 37.

od značaja. To na primer, mogu da budu neka posebno afektivna stanja u kojima se okrivljeni očigledno nalazi, prethodno ispoljena naglašena upornost okrivljenog u činjenju krivičnog dela, odnosno njegovom pokušaju i sl. Naravno, u ovakvoj oceni treba biti izuzetno pažljiv i oprezan, uz posebno uzimanje u obzir i činjenice da se na okrivljenog u odnosu na krivično delo koje je predmet aktuelnog krivičnog postupka, odnosi pretpostavka nevinosti, pa se samim tim, samo uslovno, tj. na nivou određenog stepena sumnje (a to je ovde „osnovana sumnja“), može govoriti o mogućnosti da okrivljeni „ponovi“ krivično delo, odnosno „dovrši“ pokušano krivično delo”.⁴¹¹

4) ako je za krivično delo koje mu se stavlja na teret propisana kazna zatvora preko deset godina, odnosno kazna zatvora preko pet godina za krivično delo sa elementima nasilja ili mu je presudom prvostepenog suda izrečena kazna zatvora od pet godina ili teža kazna, a način izvršenja ili težina posledice krivičnog dela su doveli do uznemirenja javnosti koje može ugroziti nesmetano i pravično vođenje krivičnog postupka. U ovom delu, „uznemirenje javnosti“ pobuđuje niz kritika u pravnoj teoriji.⁴¹² Između ostalog, „smatra se nelogičnim rešenjem da se pritvor odredi prema okrivljenom zbog toga što su način izvršenja ili težina posledice krivičnog dela doveli do uznemiravanja javnosti jer, nije jasno na koji način sud ocenjuje da je došlo do toga, niti kojim kriterijumima se rukovodi kada zaključuje da bi to moglo dovesti do ugrožavanja nesmetanog i pravičnog vođenja krivičnog postupka”.⁴¹³

Prema istom članu Zakonika, kada izrekne presudu na kaznu zatvora ispod pet godina, sud može optuženom koji se brani sa slobode odrediti pritvor ako postoje razlozi navedeni pod tačkama 1) i 3), a optuženom koji se nalazi u pritvoru ukinuće pritvor, ako za pritvor više ne postoje razlozi zbog kojih je bio određen.

Praksa suda kod određivanja i produžavanja pritvora na osnovu čl. 211, st. 1, t. 3 ZKP zbog bojazni od ponavljanja krivičnog dela

Kako smo već naveli, određivanje pritvora po ovom osnovu je opravdano samo ako postoji konkretna opasnost (a ne apstraktna) da će okrivljeni ponoviti krivično delo, te da će na taj način uticati na nesmetano vođenje krivičnog postupka, što je sud dužan da utvrdi u svakom konkretnom slučaju i takvu odluku valjano obrazloži, kao i da obrazloži da svrha određivanja ove mere nije mogla da se ostvari blažom merom, primenom načela kaskadne svrsishodnosti. Neophodno je postojanje kvalifikovanih okolnosti zbog kojih se može predvideti i očekivati ponavljanje krivičnog dela.

Prilikom određivanja pritvora u ovom slučaju sud najčešće uzima u obzir prethodnu osuđivanost lica koju ceni kao kvalifikovanu okolnost koja ukazuje na tendenciju vršenja krivičnih dela. Naravno, sud bi trebao da uzme u obzir i vremenski period koji je protekao od prethodnih osuda jer intenzitet opasnosti od ponavljanja dela

⁴¹¹ Ibid., str. 41.

⁴¹² Vidi više: Matijašević Obradović, J., Joksić, I., (2019). Razlozi za određivanje pritvora u krivičnoprocesnom zakonodavstvu Republike Srbije uz osvrt na praksu domaćih sudova i Evropskog suda za ljudska prava. *Vojno delo* 71 (2), 108-119, str. 117.

⁴¹³ Dečković, S., (2014). Mere za obezbeđenje prisustva okrivljenog u krivičnom postupku. *Pravne teme* 2 (4), 180-189, str. 187.

opada protekom vremena. Takođe mora se imati u vidu i priroda prethodno izvršenih krivičnih dela, te je opravdano iz ovih razloga odrediti pritvor kada se radi o istovrsnim krivičnim delima. Tako Osnovni sud u Novom Sadu rešenjem, osumnjičenom R. Đ. koji je osnovano sumnjiv da je izvršio krivično delo ugrožavanje sigurnosti iz čl. 138 st. KZ, određuje pritvor uz obrazloženje da je višestruki povratnik, osuđivan 2002, 2010, 2010. i 2017. godine, te da se protiv istog vode još dva krivična postupka zbog krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti iz čl. 138, st. 2 KZ i krivičnog dela teške telesne povrede iz čl. 121, st. 1 KZ, što sve predstavlja osobite okolnosti koje ukazuju da bi boravkom na slobodi u kratkom vremenskom periodu mogao da ponovi krivično delo sa elementima nasilja.⁴¹⁴ Ovdva valja napomenuti da je lice samo jednom prethodno osuđeno zbog krivičnog dela sa elementima nasilja, a da je prvostepeni sud navodeći da se protiv lica vode još dva krivična postupka povredio pretpostavku nevinosti osumnjičenog, i da je stav autora da je ovako obrazloženo rešenje doneto uz bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz čl. 438, st. 2, t. 3 ZKP, te je moralo biti ukinuto pred Višim sudom.

Osnovni sud u Novom Sadu je rešenjem odredio pritvor osumnjičenom O. V. za krivično delo prikazivanje, pribavljanje i posedovanje pornografskog materijala i iskorišćavanje maloletnog lica za pornografiju iz čl. 185, st. 3 u vezi st. 1 KZ i krivično delo nedozvoljene polne radnje iz čl. 182, st. 2 u vezi čl. 180, st. 1 KZ uz obrazloženje da osnovana sumnja da je lice izvršilo krivična dela koja mu se stavljaju na teret proizilazi iz činjeničnih navoda sadržanih u krivičnoj prijavi, zapisnika o prijemu krivične prijave i potvrde o privremeno oduzetim predmetima od osumnjičenog, te da u konkretnom slučaju postoje osobite okolnosti koje ukazuju da bi osumnjičeni boravkom na slobodi mogao da ponovi krivično delo imajući u vidu da maloletna oštećena često boravi kod njega u stanu, te da je osuđen 2009. godine za istovrsno krivično delo na kaznu zatvora u trajanju od pet godina i šest meseci. U rešenju se dalje navodi da izrečena kazna i vreme provedeno na izdržavanju iste na osumnjičenog očigledno nije vaspitno popravno uticalo u smislu specijalne prevencije, zbog čega sud smatra da je iz razloga preventivne prirode kojom se štiti sigurnost građana od mogućeg kriminalnog delovanja osumnjičenog te je istom neophodno odrediti pritvor u cilju nesmetanog vođenja krivičnog postupka, koja svrha se za sada ne bi mogla ostvariti primenom druge blaže mere.⁴¹⁵

Ovako obrazlaganje postojanja osnovane sumnje kao obaveznog uslova za određivanje pritvora je, po mišljenju autora, neopravdano jer navodi krivične prijave i zapisnika o prijemu krivične prijave ne predstavljaju dokazno sredstvo u krivičnom postupku, a sama potvrda o privremeno oduzetim predmetima kojom je od osumnjičenog oduzet jedan mobilni telefon, pri čemu nije urađen pretres istog, ne može ukazivati da postoje dokazi koji ukazuju na izvršenje krivičnog dela, pa samim tim ni osnovana sumnja da je lice izvršilo krivična dela koja mu se stavljaju na teret. Takođe, autori dovode u pitanje da li prethodna osuđivanost lica ukazuje na konkretnu opasnost od ponavljanja krivičnog dela u kratkom vremenskom periodu imajući u vidu da je od iste proteklo više od jedanaest godina. U konkretnom slučaju maloletna oštećena ima

⁴¹⁴ Rešenje Osnovnog suda u Novom Sadu posl. br. KPPD 214/19 od 06.06.2019. godine.

⁴¹⁵ Rešenje Osnovnog suda u Novom Sadu posl. br. KPPD 236/20 od 14.05.2020. godine.

prebivalište u drugom gradu, pa smatramo da je svrha nesmetanog vođenja krivičnog postupka mogla da se postigne i određivanjem mere zabrane napuštanja stana iz čl. 208 ZKP, budući da osumnjičeni živi sam u svom stanu.

Pred Višim sudom u Novom Sadu održano je ročišta za odlučivanje o pritvoru, osumnjičenom P. B. zbog krivičnog dela nedozvoljena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga iz čl. 246, st. 1 KZ, po predlogu Višeg javnog tužilaštva u Novom Sadu uz obrazloženje da osobite okolnosti ukazuju da će u kratkom vremenskom periodu ponoviti krivično delo, jer je lice nezaposleno, živi na neprijavljenoj adresi stanovanja, a iz rezultata pretresa mobilnog telefona je evidentno da se već duži vremenski period bavi prodajom opojne droge. Nadalje se navodi da je na taj način lice pokazalo upornost i odlučnost u izvršenju dela, a pored toga je evidentno da se izdržava upravo vršenjem ovog krivičnog dela. Naveden predlog tužilaštva Viši sud je usvojio i osumnjičenom odredio pritvor iz razloga propisanih čl. 211, st. 1, t. 3 ZKP.

Prilikom odlučivanja sud nije uzeo u obzir činjenice koje je odbrana isticala, i to da se radi o licu koje je redovan student treće godine fakulteta, da živi u stanu koji je u vlasništvu njegovog oca u koji se nedavno preselio, kao i izvode iz banke majke osumnjičenog iz kojih proizilazi da je isti izdržavano lice od strane svojih roditelja, te da je neosuđivan i da se protiv istog ne vodi nijedan drugi krivični postupak. Viši sud u Novom Sadu ovakvu odluku obrazlaže tako što navodi da osnovana sumnja da je osumnjičeni izvršio krivično delo proizilazi iz naredbe o sprovođenju istrage, krivične prijave, potvrde o privremeno oduzetim predmetima, zapisnika o pretresanju stana i drugih prostorija, rešenja o zadržavanju, zapisnika o pretresanju mobilnog telefona oduzetog od osumnjičenog, zapisnika o veštačenju psihoaktivnih supstanci, zapisnika o saslušanju osumnjičenog (koji se branio ćutanjem) i izvoda iz krivične evidencije (iz kog proizilazi da se radi o neosuđivanom licu). Ponovo, sud zaključak da se radi o osnovanoj sumnji izvodi iz spisa predmeta koji ne predstavljaju dokaze u postupku (naredba o sprovođenju istrage, krivična prijava i rešenje o zadržavanju). Nadalje, sud navodi da su osobite okolnosti koje ukazuju da bi osumnjičeni boravkom na slobodi ponovio krivično delo, to što je lice nezaposleno, živi na neprijavljenoj adresi i da postoji osnovana sumnja da se duži vremenski period bavi prodajom opojne droge. Ni na jednom mestu u konkretnom rešenju o određivanju pritvora ne stoji da je određivanje ovakve mere neophodno za nesmetano vođenje krivičnog postupka. Takođe, ne obrazlaže se iz kojih razloga sud nije odredio neku od blažih mera propisanih ZKP.⁴¹⁶

Zaključak

Imajući u vidu važnost procesnog instituta pritvora, zbog bitnog zadiranja u ljudska prava, odnosno ograničenja prava slobode, koji je kao takav dignut na Ustavni nivo, a i proklamovan ratifikovanim međunarodnim ugovorima, obaveza organa postupka je da u svakom konkretnom slučaju ovakvu meru određuju kao *ultima ratio*, uz poštovanje načela zakonitosti, pravičnog suđenja, pretpostavke nevinosti i kaskadne svrsishodnosti u odnosu na mere za obezbeđenje prisustva okrivljenog i nesmetanog vođenja krivičnog postupka.

⁴¹⁶ Rešenje Višeg suda u Novom Sadu posl. br. KPP 18/20 od 08.02.2020. godine.

Međutim, jasno je da se praksa domaćih sudova zasniva u velikoj meri na arbitrarnom odlučivanju, te se u vrlo malom broju slučajeva razmatra primenjivanje neke od propisanih blažih mera. Određivanje pritvora zbog opasnosti od ponavljanja krivičnog dela iz čl. 211 st.1 t.3 ZKP u praksi suda se neretko određuje uz stav da je u odnosu na osumnjičenog već utvrđeno postojanje krivice za krivično delo povodom kog je i pokrenut krivični postupak te da je iz tog razloga sud uveren da postoji konkretna opasnost od ponavljanja krivičnog dela. Ovako širokim tumačenjem navedenog osnova za određivanje pritvora dovodi se u pitanje poštovanje presumpcije nevinosti i pravičnog suđenja, te se direktno često neosnovano ograničavaju ljudska prava osumnjičenih.

Jelena Matijašević-Obradović, PhD, Associate Professor

*Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Business Academy in Novi Sad*

Jelena Lukavac, lawyer in Novi Sad

*and PhD student at Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Business Academy in Novi Sad*

LEGAL TREATMENT AND THE COURT'S POSITION IN PRACTICE IN ORDERING AND EXTENDING DETENTION FOR POSSIBLE REPETITION OR COMPLETION OF A CRIMINAL OFFENSE

Abstract:

Detention is the most stringent of all measures envisaged to ensure the presence of the defendant and to ensure the smooth conduct of criminal proceedings. In each particular case, the court is required to assess whether ordering detention of a defendant is necessary to ensure his presence or to conduct a smooth criminal trial, given that detention is a measure of ultima ratio. In deciding whether there are particular circumstances indicating that within a short period of time a person will repeat a criminal offense or complete an attempted criminal offense or commit a criminal offense (Art. 211, para. 1, p. 3 of the Code of Criminal Procedure), the court must determine that there is a specific danger of a repeat offense, as well as whether the defendant's detention will affect the smooth conduct of the criminal proceedings and the court is obliged to justify such a decision. The case law interprets this provision very broadly, which often leads to a violation of defendants' rights and legal uncertainty. In this paper, we will point out the position of legal theory in the part that refers to the nature and importance of detention, then the legal provisions governing this matter, and the practice of domestic courts in deciding on the merits of detention under Art. 211, para. 1, p. 3 of the Code of Criminal Procedure.

Keywords: *Detention, Repetition of a Criminal Offense, Code of Criminal Procedure, Criminal Court*

L I T E R A T U R A:

1. Banović, B., (2004). Pritvor u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije i Crne Gore i Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, u Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i krivično zakonodavstvo Srbije i Crne Gore, Zlatibor.
2. Bejatović, S., (2019). Mere obezbeđenja prisustva okrivljenog u krivičnom postupku (pojam, ratio legis predviđanja, vrste, opšta pravila primene i iskustva u primeni država regiona) u: Stanko Bejatović (urednik) Pritvor i druge mere obezbeđenja prisustva okrivljenog u krivičnom postupku (međunarodni pravni standardi, regionalna zakonodavstva i primena), Beograd, Misija OEBSa u Srbiji, str. 9-38.
3. Bejatović, S., (2019). Krivično procesno pravo, Beograd, Službeni glasnik, Beograd.
4. Bejatović, S., (2014). Krivično procesno pravo, Beograd, JP Službeni glasnik.
5. Beljanski, V. et. al., (2016). Vodič za branioce po službenoj dužnosti (Ermin Sarajlija, et. al. (urednik)), Republika Srpska, Helsinški odbor za ljudska prava.
6. Dečković, S., (2014). Mere za obezbeđenje prisustva okrivljenog u krivičnom postupku. Pravne teme 2 (4), str. 180-189.
7. Grubač, M., (2011). Krivično procesno pravo, Beograd, Pravni fakultet univerziteta Union u Beogradu.
8. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Rim, 4. novembra 1950.
9. Kovačević, N., Marković, Ž., Nikolić, N. (2014)., Pritvor – Ultima ratio?, Beograd, Beogradski centar za ljudska prava.
10. Krstić, G., (2018). Koncept pritvora u sudskoj praksi *Crimen* 9 (1), str. 71–102.
11. Matijašević Obradović, J., Joksić, I., (2019). Razlozi za određivanje pritvora u krivičnoprocesnom zakonodavstvu Republike Srbije uz osvrt na praksu domaćih sudova i Evropskog suda za ljudska prava. Vojno delo 71 (2), str. 108-119.
12. Matijašević-Obradović, J., Zarubica, S., (2018)., Opasnost od bekstva kao razlog za određivanje pritvora – legislativni tretman i primeri iz sudske prakse. Pravo – teorija i praksa 35 (4-6), str. 1-16.
13. Matijašević Obradović, J., (2016). Krivično procesno pravo, opšti deo, Novi Sad, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe.
14. Mitrić, V., (2015). Specifičnosti alternativnih sankcija u krivičnom pravu Srbije, Pravo – teorija i praksa 32 (1-3), str. 61-73.
15. Rešenje Višeg suda u Novom Sadu posl. br. KPP 18/20 od 08.02.2020. godine.
16. Rešenje Osnovnog suda u Novom Sadu posl. br. KPPD 236/20 od 14.05.2020. godine.
17. Rešenje Osnovnog suda u Novom Sadu posl. br. KPPD 214/19 od 06.06.2019. godine.
18. Škulić, M., (2019). Pritvor kao mera obezbeđenja prisustva okrivljenog u krivičnom postupku (krivičnoprocesno zakonodavstvo Srbije - norma i praksa) u: Stanko Bejatović (urednik) Pritvor i druge mere obezbeđenja prisustva okrivljenog u

krivičnom postupku (međunarodni pravni standardi, regionalna zakonodavstva i primena), Beograd, Misija OEBSa u Srbiji, str. 39-80.

19. Škulić, M., (2013). Osnovne novine u krivičnom procesnom pravu Srbije – novi Zakonik o krivičnom postupku iz 2011. godine, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
20. Škulić, M., Ilić, G., (2013). Vodič za primenu Zakonika o krivičnom postupku – sa tekstom Zakonika, Beograd, Paragraf Lex d.o.o.
21. Trešnjev, A. (2012). Razlozi za određivanje pritvora prema novom Zakoniku o krivičnom postupku Republike Srbije u Ana Petrović i Ivan Jovanović (urednici) Savremene tendencije krivičnog procesnog prava u Srbiji i regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva, Beograd, Misija OEBS u Srbiji, str. 69-81.
22. Ustav Republike Srbije, Sl. glasnik RS, br. 98/2006.
23. Vučković, B., Vučković, V., (2014). Pritvor u svjetlu Ustava i Zakonika o krivičnom postupku Crne Gore u: Vladavina prava i pravna država u regionu, Istočno Sarajevo, str. 708–725.
24. Zakonik o krivičnom postupku, Sl. glasnik RS, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/2019.
25. Zakon o ratifikaciji Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, Službeni list SFRJ, br. 7/71.
26. Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, izmenjene u skladu sa Protokolom broj 11, Protokola uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Protokola broj 4 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kojim se obezbeđuju izvesna prava i slobode koji nisu uključeni u Konvenciju i prvi Protokol uz nju, Protokola broj 6 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne, Protokola broj 7 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Protokola broj 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Protokola broj 13 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne u svim okolnostima, Sl. list SCG - Međunarodni ugovori, br. 9/2003, 5/2005 i 7/2005 - ispr. i Sl. glasnik RS - Međunarodni ugovori, br. 12/2010 i 10/2015.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

34"20"(082)

340.12"20"(082)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Правнички дани проф. др Славко Царић (17 ; 2020 ; Нови Сад)

Улога државе и права у XXI веку : [зборник радова са XVII Међународног научног скупа "Правнички дани проф. др Славко Царић", 25. септембар 2020. године у Новом Саду] = "The role of the state and law in the 21st century" : [Proceedings of XVII International Scientific Conference Legal days - "Prof. Slavko Carić, PhD" "The role of the state and law in the 21st century" September 25th 2020. in Novi Sad] / уредник Мирко Кулић. - Нови Сад : Универзитет Привредна академија : Правни факултет за привреду и правосуђе, 2020 (Нови Сад : Мала књига). - 560 стр. ; 24 cm

Тираж 200. - Библиографија уз сваки рад.

ISBN 978-86-6019-104-7

а) Право -- 21. в. -- Зборници б) Држава -- Правна заштита -- 21. в. -- Зборници

COBISS.SR-ID 20099849